

№11 тақырып. Қоғам – менеджмент - адам – журналистика

Ақпараттың редакцияшілік жүйесі. Менеджменттегі ақпараттық қызметтің технологиясы. Редакцияшілік ақпарат жүйесіндегі басқару аппараты. Редакциядағы менеджер – кәсіби сипаттама. Менеджменттегі және журналистикадағы креатив.

Нарық және журналистік еңбектің еркіндігі. Редакциялық ұжымдағы жаңа нарықтық экономикалық жүйесіне енген журналист көптеген мүмкіндіктерге ие болады. Біріншіден, оның тәуелсіздігі арттады. Ол таңдау еркіндігі. Журналистің өз еркімен қалаған арнада, өзіне қажетті бағдарламада жұмыс істеуге мүмкіндігі бар. Және де өзінің позициясына, көз қарасына сай БАҚты ол таңдай алады. Әрине бұл еркіндіктің де белгілі шегі бар. Бірақта бұрынғы бір партиялық шектеу қазір жоқтың қасы, журналист қазіргі кезде тек қана заңға бағынады. Және де журналистің қай жерде еңбек ететіні тек қана өзіне байланысты. Бірақта оның еркіндігі құрылтайшының, не болмаса жұмыс иесінің-компания бастығының құзырында. Қазіргі нарық жағдайында журналистің шығармашылық мүмкіндіктерінің де көкжиегі кеңейген. Бұл көптеген бұрынғы «жабық» тақырыптардың ашылғанына байланысты, көптеген бұрын БАҚта көрсетілуге тыйым салынған қалалар мен аймақтардың «ақтаңдақтарының» жойылуына байланысты. Электрондық БАҚтың жаңа түрлері пайда болды. Бұл интерактивтіктің дамуы. Интернет жүйесінің дамуы және тағы басқа факторлар.

Цензуралық процесс атымен жойылды. Бірақта мемлекеттік, не болмаса партиялық цензураның орнына өзіндік цензура пайда болды. Енді әрбір материалдың түпкілікті тағдыры журналистің кәсіпшілік деңгейіне, парасаттылығына тікелей өзіне ғана байланысты.

Редакцияда істейтін журналистің әлеуметтік жағынан сақтандыру факторы да артып отыр. Бұл ? әрине, жақсы талаптарға сай еңбек еткен журналистер үшін. Оның нарықтық позициясы берік, қаржылық, материалдық мүмкіндіктері берік те орнықты. Ондай журналистердің ұжымдағы беделі де жоғары? Олармен басшылар да есептеседі.

Нарық замананың беделді журналист өзінің жетістіктері арқасында редакцияның, арнаның имиджін қалыптастырып, беделінің артуына үлкен үлес қоса алады. Және де ондай журналист өзінің жеке басының материалдық жағдайын көтеріп, редакциялық менеджменттің дамуына, өркендеуіне де тікелей үлес қосып, жаңашыл технологиялық элементтер қоса алады.

Көптеген журналистер қазіргі нарық жағдайында өздерін қаржы жағынан да қамтамасыз ете алуға мүмкіндіктерге ие болып отыр. Өздерінің істеген еңбектеріне сай, қабілеті мен білімдеріне орай, табиғи дарындарына сәйкес, экономикалық жағынан да редакция тарапынан демеушілік тауып рухани ризашылыққа ие болуда. Жұмысты жақсы, талаптарға сай орындаған журналист басшылықтың да ризашылығына

бөленіп, өзінің де материалдық жағдайын жақсартуға толық мүмкіншілік алады.

Экономикалық тұрғыдан орнықты редакцияның қызметкерлері өздерін әлеуметтік дауылдардан берік қорғаныстары бар екенін сезініп, жұмыс сапасын күннен күнге арттыра түседі. Ертеңгі күнге деген сенім адам өміріндегі ең берік қағидалардың бірі. Бұндай ұжымдардың басшылары өз қызметкерлерінің шығармашылық мүмкіншіліктеріне толығымен сенулеріне әбден болады.

Бірақта қазіргі бүкіләлемдік экономикалық дағдарыс жағдайында әрбір редакция қызметкерінің алдында күрделі де, шешуі қиын мәселелер тұр. Ол - жұмыстан қысқартылу мәселесі. Әрине, бірінші кезекте ондайлардың қатарына жұмысқа деген ерекше құлқы жоқ, енжар көзқарасты журналистер жатады. Талантты, кәсіпкерлігі журналистерді әрбір редакцияның басшысы қалдыруға тырысады. Ал егерде арнаның жұмысы рентабельды болмаса, онда ол толығымен жабылып қалуы мүмкін. Ондай жағдайда бүкіл ұжымның мүшелері жұмыс іздеуге мәжбүр.

Редакциялық менеджменттің ең басты міндеті - осындай жағдайларға жол бермеу.

Қазіргі жағдайда көптеген арналар экономикалық цензураға ұшырап, соған байланысты көп теперіш көріп отыр. Бұл тұрғыдан алғанда: «Журналистер ешқашан толық еркіндік ала алмайды» дегендердің пікірлері дұрыс. Журналистердің еркіндігі әрқашанда шартты деуге болады. Ал жаңа нарықтық жағдайда оның еркіндігі аудиторияның талаптары мен тілектеріне тікелей байланысты. Сонымен қатар, әрбір арнаның позициясы да журналистің еркіндігінің сақталуында көп рөл атқарады. Құрылтайшылардың мақсаттары мен бағдарламаларына да байланысты. Арна түрінің, оның типтік ерекшеліктерінің де маңызы зор. Сонымен қатар ақпараттық рынок та өз шектеулерін қояды. Редакциялық менеджменттің талаптары журналистердің алдына өз кедергілерін тосуда. Егерде Кеңес заманында журналист өзіне деген партия ұйымының хатшысының көзқарасынан именсе. Қазіргі жағдайда құрылтайшылардың, спонсорлардың, немесе жарнама берушілердің ықпалдарына алаңдайды.

«Жаңа экономикалық цензура бұрынғыдан да қатал» / Гуревич С.М. Экономика средств массовой информации. М. 2001, 176 бет/. Оның тұрақты Главлит сыяқты органы болмаса да, редакцияда жұмыс істейтін менеджер арнаның экономикалық жағдайына нұқсан келтіретін бағдарламаларды, жаңалық ақпараттарын, сюжеттерді эфирге жіберткізбейді. Журналистің бұндай жағдайда мүмкіншіліктері шектеулі. Нарық өз заңдарына құзырлы.

Бұндай жағдайда шетел журналистерінің тәжірибелерін зерттеп, соларды пайдалануға тырысу қажет. Бұрынғы саяси-идеологиялық цензураға қарағанда қазіргі менеджменттің талаптарына сай экономикалық цензура қазақша айтқанда «ұзын арқау кең тұсау» екенін мойындауға тура келеді.

Бқаралық ақпарат құралдарының заңына сәйкес, журналист өз позициясын қорғауға құқылы, бірақта Бас редактор оны бұндай жағдайда жұмыстан босатуға да құқылы. Жалпы бір сөзбен айтқанда: «Жапалақты таспен ұрсаң да жапалақ өледі, тасты жапалақпен ұрсаң да жапалақ өледі. » Бірақта бұндай жағдайда жұмыстан босатылған журналисті бұрыңғыдай ешкім қудаламайды. Ол басқа редакцияға жұмысқа ың-шыңсыз орналаса алады.